

UKA 2015/18.2
2. december 2015
Kalistat Lund

Uunga siunnersuut: Imm. 1-imi allassimasutut, imm. 2-mi piffissamut pilersaarut allassimasoq naapertorlugu aammalu imm. 3-mi aningaasaleeriaasissat allassimasut akuleriissillugit mittarfinnik pilersaarusiornissamut sanaartornissamullu Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassa.

(Ineqarnermut, Sanaartornermut Attaveqatigiinnermullu Naalakkersuisoq)

Ukiuni arlalinngoqisuni mittarfiit mittarfiliornissallu pillugit inuiaqatigiinni oqallittoqartaqalunilu nalilersuisoqartarsimaqaaq. Misissuisitsinerparujussuit Siunnersuisartunut suliasiissutigineqartarsimapput, mittarfiliorfigniakkant aalajangersimasunut ilaatigut arlaleriartunik. Mittarfiit angisuut marluk Kangerlussuarmiittoq Narsarsuarmiittorlu ineriartortaalineqarsimapput allani mittarfissuaqalerumaarnissaa nalilersorneqaqqajaajuarsimammat.

Immikkoortup 18-p siullermeerneqareerluni ataatsimiititaliami suliarineqarnerani piunasaqaatitalimmik akuerseqataaffigaarput, nalornissutaasartut qulaajaaviginiarlugit pimoorussamik Naalakkersuisut suliaqassasut. Tamanna pereerpat Inatsisartut aalajangerumaarmata siunissami qanoq sumilu mittarfeeqqatigut mittarfissuuartigullu atugaqarfiusumik nunatsinni ineriartortitsisoqassanersoq.

Nunatta siammasissumik inuuffiunera inuuffiunissaalu Inuit Ataqatigiinni illersugaraarput, tamannalu aatsaat nammaqatigiinnikkut ineriartortitsisoqarpat attanneqarsinnaasoq ilisimavarput. Inoqarfiunerpaarsuinnarluta tulleriarisalisagutta nalunngilarput ineriartorneq qanoq ittoq ingerlaviulersussaansoq. Angallannerup aaqqissuunneqarnera ineriartortinneqartariaqarpoq nunarput siammasissumik inoqarfiusoq tamaat isigalugu sumilu siunissami ineriartortitsivissaqqissunik peqarnerisooq alaatsinaallugu.

Angallannerup tunngaviusumik aaqqissuunneqarnissaa ilusilerneqartariaqarpoq inuiaqatigiinni pisariaqartitsinerput aallaavigalugu. Takornariat, aatsitassarsiortut allalluunniit killilimmik siviissusilimmik nunatsinniikkallartussat aallaaviussanngillat inuiaqatigiinnut tamatsinnut sunniuteqartussamik ineriartortitsinissatsinni. Taakkuusussaapput uagut nunatsinni qanoq aaqqissuussisimanerput aallaavigalugu ineriartortitsillutillu ingerlaqataasussat, killormuunngitsooq.

Immikkoortup matuma 18-p siullermeerlugu oqaluuserineqareernerata kingorna Sanaartornermut Ataatsimiititaliaq paasisassarsiorluni Kangerlussuarmut angalasimavoq. Kangerlussuarmi mittarfik silagittuarnini patsisigalugu nunatsinni angallannermi tamarmut sunniuteqaqisoq soqutiginaqisunik paasisaqarfigaarput. Piffissami siviissumi Kangerlussuarmi mittarfiup siunissaqarfiunnginneranik ilimasaariniartuarsimanerit eqqunngitsuusut paasivarput. Nunap qeriuannartup aakkiartorneranit ajornartoortoqalivissorneranik naliliiniartarnerit ajuissuunngitsut paasivagut. Aamma paasivarput 2 milliardtinik akilimmik iluarsartariaqarnissaannik pasitsassaarisarsimanerit "unissaarinertut" taasariaqarnerusimasut. Paasisagut tamaasa eqikkassagukkit uanga nalilerpara, Kangerlussuup mittarfia 2450 meterisut takitigisunngorlugu iluarsartuunneqarsinnaasoq 500 mio. Atorlugit, ukiorpassuarnilu tulliuttuni qularnaatsumik mittarfiulluarsinnaasoq.

Aallartikkama oqaatigaara mittarfiliariniakkanut misissuisarsimanerujussuit arlallit siusinnerusukkut ingerlanneqartarsimasut. Uteqqajaaffigineqarsimanerpaat tassaagunarput Nuummi mittarfissualiornissaq Qaqortumilu, takissusissai nikerartunik, mittarfiliornissamik misissuisitsisarsimanerit toraagaqaraluartarsimanerillu.

Misissuisarsimanernit tamanit ilisimalersimasat aamma atorlugit toraagassamik aappaagu aalajangiisariaqalerpugut. Nalunngilarput nuannariinnarlugu kinguarsaasoqartarsimanaviangitsoq aammalu unititsiinnartartoqarsimanaviangitsoq. Patsisaasarsimasut tamarmik qulaarneqartariaqarput nalilersuilernissap tungaannut. Nuummi mittarfissualiortoqarnissaa kingullermiugunarpog 1996-mi upernaakkut ukiakkullu ataatsimiinnermi aamma sammineqarpoq. Upernaakkut ataatsimiinnermi Naalakkersuisunit ilisimatitsissutigineqarpoq 2200 meterinik takitigisunngorlugu Nuup mittarfia tallineqarsinnaanissaa pisinnaassanngitsoq taama annertutigisumik immikkut akuersissuteqartoqarsinnaanissaa pisinnaanngimmat. Tamanna pivoq 1996-mi mittarfiit isumannaallisarneqartarneranni immikkut akuersissuteqartarnerit nalinginnarineqarallarmata. 2012-miit isumannaallisaanikkut piumasaqaatit annertuserujussuartinneqarnikuupput qasingasumik ingerlatsisimanermi pisarsimasut imaannaanngitsut kingunerannik.

Naalakkersuisut oqaatigisariaqarpaat ilisimasatik suunersut. Suna patsisaava siullermeerinninnitsinni Nuummi mittarfissamik siunniussaqaqarnerminni 1799 meter-imik takissusiliinerannut? Naalakkersuisoq, ilisimasaqarpit imaluunniit pasitsaassaqaqarsimavit Nuup mittarfiata 2200 meter-inut tallineqarsinnaannginneranik?

Inuit Ataqtigiinni siunertarinngilarput mittarfinnik sanaartorniarneq mittarfiit ilaannik matusiniarnernut neqitaassasut. Kangerlussuaq Narsarsuarlu ullumikkut nunatta siammasissumik inuuffiusup angallavigineqarnerani pingaaruteqarlutik inissisimapput, aamma angallannerup ineriartorteqqinnerani aallaaviulluinnartussat. Suliffeqarfissuit taakkua nunaqarfiupput ingerlalluurtut ineriartortinneqarunik nunatsinnik kivitseqataassussat. Amerikkarmiuninngaanniilluunniit tunngaviligaagaluarunik nunatta iluani aamma angallarnermut pinngitsoorneqarsinnaannatik inissisimapput. Amerikkarmiunit tunngaviligaasimanerat taaqqajaaneqartuartarpoq soorlu ammut isiginninniutigalugu. Uagut qularutiginngilarput nunaqarfinni taakkunani najugallit tulluussimaarutigisimassagaat amerikkarmiunit tunngavilerneqarsimasumi najugaqaramik, soorlu aamma qularutiginngikkippat assersuutigalugu nunaqarfimmi Igaliko-miut tulluussimaarutigisimassagaat Norsk-imit nunaqarfisik tunngavilerneqarsimammat. Sorliit kikkunnit tunngavilerneqarsimanerat siunissamut isiginitsinni aporfiutinniarneqartariaqanngilaq uteqattaarneqaqqittariaqaranilu.

Mittarfiit angisuut inerisarniarneqarneranni aamma mittarfiit mikisut timmisartunit 20-t ataallugit ilaasoqarsinnaasunut kiffartuussiffiusussat siunnerfiliunniarneranni pisariaqarpoq qaammataasatigut atortorissaaruteqarsinnaanerit inerisaavigineqarnissaat. Pimoorullugu sulissutigineqartariaqarpoq qaammataasat ikiortigalugit mikkiartornermi sumiissusersiutitut atorneqartartut nunatsinni atorneqarsinnaalernissaat siunertaralugu nunanik taakkununga oqartussaaffiginnittunik oqaloqateqalernissaq. Matumani pineqarput EGNOS aamma WAAS.

Angallannerup aaqqissuunneqarnera nunamut matumunnga naleqquttoq siunnerfiusaaq. Nunatta iluani akikinnerusumik isumannaatsumillu angalasinnaalernissaq salliutinneqartariaqarsoraarput oqinnerusunik atugaqareersunik salliutitsinata.

Naggataatigut oqaatigissavarput Inuit Ataqtigiinni pingaartivikkatsigu, siunissami mittarfinnik sanaartortarnissani isumannaallisaanikkut piumasaqaatit qasukkagaanngitsut tamakkiisumik malinneqartariaqarnerat. Inuiaqtigiinni mittarfiit atorneqartussat inatsisartutigoortumik isumannaassutsikkut piumasaqaatitalerlugit akuerineqartarnissaat pingaaruteqartutut isigaarput.